

OSMANLI DÖNEMİNDE HARPUT'TA KIRSAL YERLEŞME: BASKİL ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Enver ÇAKAR*

Malazgirt Zaferinden sonra sırasıyla Çubukoğulları, Artuklular, Dulkadiroğulları, Akkoyunlular ve Safevilerin idaresinde kalan Harput, 1516 yılında Osmanlı yönetimine geçmiştir.

Osmanlı idaresine geçtikten kısa bir süre sonra Harput ve çevresinde ilk nüfus ve arazi sayımı yapılmış ve bu sayım işi 1518 yılında tamamlanmış ve sonuçları ayrıntılı olarak bir deftere kaydedilmiştir. Bundan sonra da 1523 ve 1566 yıllarında bu sayımlar tekrarlanmıştır¹. Sayım sonuçlarının kaydedildiği defterlere Tahrir Defteri denilmektedir.

1518 yılı tahririnden anlaşıldığına göre, Harput, Osmanlı idaresine geçtikten sonra sancak olarak teşkilatlandırılmış ve Diyarbekir Beylerbeyliğine bağlanmıştır. Buradaki *sancak* tabiri, askeri-idari bir yönetici olan ve merkezden atanan bir sancakbeyinin yönetimine bırakılmış alanı ifade etmektedir². Bu alan, Harput Şehri ile onun çevresinde yer alan köylerden oluşuyordu. Belirli sayıdaki köyler de *nahiye* adı verilen bölgelere dâhil edilmişti. Dolayısıyla her nahiye muayyen bir coğrafi alanı ifade ediyordu.

1518 yılında Harput Sancağı'nın kırsal kesimi, *Harput, Hersini, Gölcük-i Ulya* (yani Yukarı Gölcük), *Gölcük-i Süfla* (yani Aşağı Gölcük) ve *Ebu Tahir* adlarını taşıyan 5 nahiyeye taksim edilmişti³. Bunlardan Harput Nahiyesi adını Harput Şehri'nden alıyordu ve neredeyse bugünkü Elazığ Merkez ilçeye bağlı bulunan köyleri ihtiva ediyordu. Aşağı ve Yukarı Gölcük ise adını, bugün *Hazar Gölü* adıyla bilinen fakat daha önceki adı

* Fırat Ün. İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi/ELAZIĞ

¹ Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, Ankara, 1989, s. 3-7.

² Sancak ve Beylerbeylik konularında ayrıntılı bilgi için bkz. J. Deny, "Sancak", *İslam Ansiklopedisi*, X, s. 188-189; İlhan Şahin, "Sancak", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 36, İstanbul, 2009, s. 97-99; Halil İncılık, *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)*, (Çev. Ruşen Sezer), İstanbul, 2004, s. 108-123, Halil İncılık, "Eyâlet", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 11, İstanbul, 1995, s. 548-550; Mehmed İpşirli, "Beylerbeyi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 6, İstanbul, 1992, s. 69-74; İ. Metin Kunt, *Sancaktan Eyalete, 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, İstanbul, 1987, s. 15-38; Tuncer Baykara, *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdarî Taksimatı*, Ankara, 1988, s. 83-112; Yaşar Yücel, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Desantralizasyona (Adem-i Merkeziyet) Dâir Genel Gözlemler", *Belleten*, XXXVIII/152 (1974), s. 657-708.

³ Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, s. 35-37.

Gölcük olan gölden almıştır. Bu göl, daha sonra Mustafa Kemal Atatürk tarafından *Hazar Gölü* olarak adlandırılmıştır. Ebu Tahir nahiyesi adını *Ebu Tahir* adlı köy ve dağdan alırken Hersini de adını *Hersini Dağı*'ndan almıştır. Fakat Hersini Dağı bugün *Hasandağı* ve *Haroğlu Dağı* adlarıyla bilinmektedir⁴.

1523 yılında Harput Nahiyesi *Uluabad* ve *Kuzabad* adlarını taşıyan iki ayrı nahiyeye bölünmüştür⁵. Bu nahiyeler de isimini üzerinde kuruldukları ovalardan yani Uluova ve Kuzova'dan almıştır. Bundan sonra da Harput'un nahie sayısında artışlar olmuştur. Nitekim 17. yüzyılın sonlarında Harput'un 12 nahiyesinin olduğu tespit edilmektedir⁶.

Harput'un coğrafi olarak ifade ettiği anlama baktığımızda ise; Harput öncelikle tarihi Harput şehrinin adıdır. Bu ad Osmanlı döneminde 1516 yılından 1846 yılına kadar bir sancağın adı olmuştur. 1846'da *Harput Eyaleti* kurulunca Harput'un kapladığı alan, kendisine bağlı olan sancaklarla birlikte, bugünkü, Malatya ve bir kısım ilçeleri ile Kemaliye, Tunceli ve Adıyamanı da içine alacak şekilde genişlemiştir⁷. *Mamuratülaziz*'in kurulmasından sonra ise Harput tabii olarak bu yeni vilayetin sınırları içinde yer almıştır.

Bütün bu tarihlerde bugünkü Baskil ilçesini oluşturan toprakların mühim bir kısmı Harput'a bağlıydı. Dolayısıyla bu coğrafyada yaşayan insanlar bütün alışverişlerini, adli ve idari işlerini Harput'ta hallediyorlardı. Burada yaşayan insanlar o devirde Harput'un yerli aşiretlerini oluşturdıklarından dışarıya çıktıklarında Harputlu olarak biliniyorlardı. Dolayısıyla Baskil ilçesi kurulmadan, yani 1926 yılından önce, bu coğrafyada yaşayan insanlar Harput Merkez kazaya bağlı oldukları için kimlik olarak Harputlu idiler.

Baskil ilçesinin kuruluşu 1926 yılında gerçekleşmiştir. Bu yeni ilçe, adını ilçe merkezinin kurulduğu *Baskil* adlı köyden almıştır. Bu köy bugün *Eskibaskil* adıyla bilinmekte ve yeni kurulan Baskil kasabasının da bir mahallesini oluşturmaktadır. Baskil adı ise bu coğrafyadaki en kalabalık aşireti oluşturan *Herdi* aşiretinin aynı adlı oymağından gelmektedir⁸.

⁴ Enver Çakar, *Elazığ Baskil Yöresi Aşiretleri*, Ankara, 2012, s. 13, not:15.

⁵ Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, s. 38-39.

⁶ Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput*, Elazığ, 1999, s. 26.

⁷ Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput*, s. 30-31.

⁸ Enver Çakar, *Elazığ Baskil Yöresi Aşiretleri*, s. 1.

Baskil coğrafyasındaki yerleşim birimleri çoğunlukla *Herdi*, *Aluçlu*, *Parçikan* ve *Zeyve* aşiretleri tarafından kurulmuş köy ve mezralardan meydana gelmektedir. Ayrıca ilçe sınırları içerisinde, az sayıda da olsa, *İzolu* ve *Direjan* aşiretleri tarafından kurulmuş köy ve mezralar da vardır. Bu aşiretlerden *Herdi*, *Parçikan* ve *Zeyve*, sadece Baskil ilçesinde değil, aynı zamanda, Elazığ Merkez ve Sivrice ilçelerinde de birçok köyün kurucusu olmuşlardır.

Osmanlı idaresinin ilk zamanlarında, Baskil ilçesini oluşturan toprakların önemli bir bölümü Harput Sancağı'nın, Fırat Nehri yakınında yer alan ve nispeten daha küçük olan diğer bölümü ise Malatya Sancağı'nın sınırları içerisinde yer alıyordu. Bunlardan Harput Sancağı dahilinde olan kısım *Hersini* nahiyesi, Malatya dahilinde olan kısım ise *Muşar* nahiyesi adını taşıyordu. *Muşar*, Baskil ilçesinin bugünkü *Aydınlar*, *Tabanbükü*, *Hüyük*, *Kumlutarla* ve *Bozoğlak* köylerini içine alıyordu. *Hersini* nahiyesi ise Baskil ilçe nüfusunun önemli bir kısmını meydana getiren aşiretlerin kurduğu köy ve mezralardan oluşuyordu. Ayrıca, ilk zamanlarda bugün Elazığ Merkez ilçeye bağlı bulunan Yazıpınar (Sanuk) ve Arındık köyleri de *Hersini* nahiyesi sınırları içinde yer alıyordu. Bunlar aşiret köyleri olmayıp gayrimüslimler tarafından kurulmuş köylerdi.

18. yüzyılda aşiretler birer nahiye olarak teşkilatlandırılmışlardır. Bunun sonucu olarak Harput'ta *Herdi*, *Parçikan* ve *Zeyve* nahiyeleri kurulmuştur. Kaynaklarda yer almamakla birlikte, muhtemelen *Parçikan* aşireti de bu tarihte bir nahiye olarak telakki edilmiştir⁹.

Mamuratülaziz'in yani bugünkü Elazığ şehrinin kurulmasından sonra, Baskil coğrafyasında yer alan köy ve mezraların önemli bir bölümü, merkez kaza olan Ma'mûratü'l-aziz'e bağlanmıştır¹⁰. Fırat sahilinde bulunan bir kısım köyleri ise bu dönemde Kebanmadeni kazasına bağlıydı¹¹.

Harput'ta yaşayan aşiretlerin buraya ne zaman ve nereden geldikleri hususunda elimizde kesin bir bilgi olmamakla birlikte, 13. yüzyılda Moğol istilası sonrasında İran ve Azerbaycan taraflarından geldiklerini tahmin edilmektedir¹². Nitekim Osmanlı belgelerinde, Harput ve çevresindeki

⁹ Enver Çakar, *Elazığ Baskil Yöresi Aşiretleri*, s. 24-25.

¹⁰ *Hicrî 1312 Tarihli Ma'mûratü'l-aziz Vilâyet Salnamesi*, s. 50-60.

¹¹ *Hicrî 1312 Tarihli Ma'mûratü'l-aziz Vilâyet Salnamesi*, s. 66, 68.

¹² Baskil'e bağlı Tabanbükü (Şeyhhasan) köyünde 1340 (740 hicri) tarihli bir mezartaşının bulunması, Baskil coğrafyasına yapılan ilk Türk göçlerinin bu tarihten önce

aşiretlerden bahsedilirken, bunların “kadîmî” yurdunun Harput olduğu açıkça ifade edilmektedir¹³. Buradaki “kadîm” kelimesi, Harput'taki aşiret yerleşmelerinin başlangıcı hatırlanmayacak kadar eski bir tarihte gerçekleştiğini göstermektedir.

Yine Osmanlı belgelerinde Harput'ta yaşayan ve bahse konu olan aşiretler için “ekrâd” tabiri kullanılmıştır. Ekrâd, Arapça bir kelime olup, “Kürdler” anlamına gelmektedir. Osmanlı belgelerinde yer alan bu kelimenin hangi anlamda kullanıldığı konusunda bugüne kadar birçok araştırmacı tarafından muhtelif görüşler ileri sürülmüştür. Bunların ortak noktası ise Osmanlı belgelerindeki “ekrâd” kelimesinin etnik bir anlam taşımadığı görüşüdür¹⁴.

1518 ve 1566 tarihli Harput Sancağı tahrir defterlerinde buradaki aşiret mensuplarının adları (erkek şahıs adları) tek tek ifade edildiği gibi, 18. yüzyılın ilk yarısında hazırlanan bir iskân defterinde de 1702'de Urfa Sancağı'nın Harran nahiyesine zorla iskân edilen aşiret mensuplarının adları yer almaktadır. Ayrıca, Harput Şer'yye Sicillerinde de münferit olarak bu aşiret mensuplarına ait şahıs adları yer almaktadır. Bu isimler arasında, *Allahverdi, Altıparmak, Boyundurukkıran, Karagöz, Kartal, Kaya, Kurd, Saruca, Şahverdi ve Yağmur* gibi öz Türkçe olanlar dikkat çekmektedir. Ayrıca *Deli, Kara, Kel, Kör* ve *Topal* sıfatları kullanılmak suretiyle yapılmış çok sayıda şahıs ismiyle de karşılaşılabilir. Bu Türkçe isimler; *Ali, Hasan, Hüseyin, Muhammed* ve *Mustafa* gibi dinî nitelikli adlardan sonra ikinci sırada gelmektedir.

Şahıs adlarından başka, Baskil yöresindeki oymak, mezra ve köy adları da çoğunlukla ya Türkçedir ya da Türkçe ek almıştır. Bu bağlamda, *Akuşağı, Arapuşağı, Gemici, Hacımehmedli, Kızıluşağı, Karaali, Sultanuşağı* ve *Talanuşağı* adları buna en güzel örneği teşkil ederler. Ayrıca, ekip biçtikleri mezralarına, *Kızılyazı, Bölücük, İncecik, Katarhanı* ve *Aligölü* gibi isimler

gerçekleştiğini göstermektedir. Bkz. Muhammet Beşir Aşan, *Elazığ, Tunceli ve Bingöl İllerinde Türk İskân İzleri (XI-XIII. Yüzyıllar)*, Ankara, 1992, s. 143

¹³ “Herdi Ze’âmeti re’âyâsı kadîmî karye-i mezbûre toprağını zirâ’at ider”, “...kadîmî karyeleri olan Herdi nâm karyelerine dahî varmayub...”, *HŞS, nr. 388*, s. 162, belge: 1

¹⁴ Bu husustaki görüşler için bkz. Cevdet Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemâatlar*, İstanbul, 1979; Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, I, Ankara, 2009; aynı yazar, “Osmanlı Belgelerine Göre Türk-Etrâk, Kürt-Ekrâd Kelimeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Belleten*, LX/227 (Ankara, 1996), s. 137-146; Mustafa Öztürk, *16. Yüzyılda Kilis, Urfa, Adıyaman ve Çevresinde Cemaatler-Oymaklar*, Elazığ, 2004; Orhan Türkdoğan, *Güneydoğu Kimliği*, İstanbul, 1998; Nejat Göyünç, “Türk-Kürt İlişkileri Hakkında”, *Türk Kültürü*, 346 (Ankara, 1992), s. 66-69

vermiş olmaları, bunlar arasında eskiden beri Türkçenin yaygın olarak kullanıldığını göstermektedir.

Aşireti oluşturan ve birkaç aileden oluşan her bir kola “oymak” veya “cemaat” denirdi¹⁵. Her oymağın başında onun yönetiminden sorumlu olan bir “oymakbaşı” veya “kethüda” bulunurdu. Oymaklar, bir boyun ya da oymağın içerisinde nüfusun kalabalıklaşması veya aynı grup içerisinde nüfus, kuvvet ve feraset bakımından iki şahsın türeyerek birbirlerini çekememeleri neticesinde meydana gelmiştir. Bundan dolayı, yeni oluşumlar yani oymaklar, genellikle, buna sebep olan şahısların adlarıyla anılmıştır. Mesela, *Hacımehmedli* oymağı adını Hacı Mehmed adlı yöneticisinden alırken, diğer oymaklardan *Talanuşağı* adını Talan, *Kartaluşağı* adını Kartal, *Bilaluşağı* da adını Bilal adlı yöneticisinden almıştır. Buradaki “uşak” tabiri ise “oğul” anlamında kullanılmıştır. Nitekim Osmanlıbelgelerinde Talanuşağı’na bazen Talanoğlu, Arapuşağı’na da Arapoğlu denilmiştir.

Aşiret olarak adlandırılan teşekküllerin başında “boybeyi” adı verilen ve “kethüda”dan daha nüfuzlu olan yöneticiler bulunuyordu¹⁶. Fakat 18. yüzyıla gelinceye kadar Harput’taki ekraş aşiretlerinde boybeyliğinin olup olmadığı konusunda herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Çünkü bu dönemde aşiret yöneticilerinden hep kethüda olarak söz edilmiştir.

19. yüzyılda muhtarlık teşkilatının kurulmasından sonra Harput’taki her aşiret bir muhtarlık olarak teşkilatlandırıldı. Mesela, 1846’da Parçikan nahiyesi muhtarlığı *Şefkat* köyünde¹⁷, esasen Herdi aşiretinden olan Aluçlu nahiyesi muhtarlığı da *Canuşağı* mezrasında bulunuyordu¹⁸. Herdi nahiyesi muhtarlığı ise *Mesti (Yenikonak)* köyünde kurulmuştu¹⁹. Fakat kısa bir müddet sonra bu aşiretin muhtarlığı *Haroğlu (Sarığül)* köyüne nakledildi²⁰. Yine nahiye statüsü kazanmış olan Zeyve’nin muhtarlığı da 1845’te

¹⁵ “Herdi nâm karye aşiretinden Aluçlu oymağından”, *HŞS, nr. 38244-I*, s. 127, belge: 3; “Herdi aşiretinden Şeyh Ömerli cemâ’atinden”, *HŞS, nr. 38244-IV*, s. 125, belge: 2

¹⁶ Boybeyliğinin umumiyetle irsî bir müessese olduğu ve beyliğin irsî olarak intikal ettiği boylarda, boy ailesinin yanı sıra, bir torun grubunun mevcudiyeti de görülmektedir. Bunlar, konar-göçer teşekküllerin idarecileriyle beraber bir aristokrasi teşkil ediyordu. Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Aşiretlerin İskânı*, İstanbul, 1987, s. 13; Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu’da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, I, Ankara, 2009, s. xviii

¹⁷ *BOA, D.CRD, nr. 40721*, s. 10

¹⁸ *BOA, D.CRD, nr. 40721*, s. 10

¹⁹ *BOA, NFSD, nr. 2675*, v. 241^b

²⁰ *BOA, MVL, 31/40; BOA, MVL, 77/2*

Kızıluşağı köyünde²¹ yer alıyordu.

Harput'taki Aluçlu Aşireti, önceleri Herdi aşiretine bağlı iken, daha sonraları çevresindeki bir kısım oymakları da içine alarak ayrı bir aşiret halini almıştır. Bu aşiretin mensupları, Elazığ ve Malatya illeri sınırında yer alan Kömürhan Karayolu Köprüsü civarındaki köy ve mezralara yerleşmişlerdir. Bugün bu köylerin bir kısmı Malatya'nın Kale ve Doğanyol (Keferdiz) ilçeleri, bir bölümü de Elazığ'ın Baskil ve Sivrice ilçeleri sınırları içerisinde yer almaktadır.

1849 tarihli bir belgeden anlaşıldığına göre, Harput'un batısında yaşayan aşiretler, idarî, malî ve hukukî bakımlardan işlerinin kolaylaştırılması maksadıyla, "Aşâir-i Selâse" (Üç Aşiret) adıyla bir araya toplanmış ve Herdi aşireti muhtarı olan Zübeyr Ağa da bu aşiretlerden oluşan kazanın müdürlüğüne getirilmiştir. Ayrıca aşiret işlerinin görülmesi maksadıyla yeni bir meclis oluşturmuştur²². 1856 yılı belgelerinde Zübeyr Ağa'dan sadece Herdi aşiretinin müdürü olarak bahsedilmesi, "Aşâir-i Selâse" uygulamasından bir müddet sonra vazgeçildiği ve her aşiretin ayrı bir müdürlük halinde idare olunduğu izlenimini vermektedir.

Herdi, Baskil yöresinin nüfus bakımından en kalabalık aşiretidir. Bundan dolayı oldukça geniş bir alana yayılmışlardır. Nitekim Herdi aşireti mensuplarının bir bölümü, bir kol halinde, Elazığ Merkez ilçeye bağlı bulunan Tepeköy, Yukarı Demirtaş, Aşağı Demirtaş, Yenikonak ve Sütlüce köylerinden Karakaya Baraj Gölü sahiline kadar uzanan alana yerleşmiştir. Diğer bir bölümü ise âdeta ikinci bir kol halinde ve yine Elazığ Merkez ilçeye bağlı Bölüklü-Saritosun-Öksüzüşağı istikametinden güneye ve kısmen de güneydoğuya doğru uzanan ve Hacıhüseyinler-Yaylanlı-Kayabağları üzerinden Karakaya Baraj Gölü'ne ulaşan hat üzerinde ve çevresinde yerleşmişlerdir. Ayrıca, Fırat'ın batı yakasında yani Malatya ili sınırları içerisinde de bazı Herdi yerleşmeleri bulunmaktadır²³. Bugün Baskil İlçesinde 25 Herdi köyü bulunmaktadır²⁴. Dolayısıyla Baskil köylerinin takriben % 40'ı Herdi aşireti mensupları tarafından kurulmuştur. Bunlardan

²¹ BOA, A.MKT, 211/96

²² BOA, A.AMD, 7/62; BOA, A.MKT. MVL, 14/58; BOA, İ.MVL, 139/3857

²³ Malatya'da bulunan Herdi köyleri şunlardır: Adagören, Ağilyazı, Çaygören, Kapıkaya, Karaağaç, Kuluşağı, Pirinçli, Siçanuşağı, Sinanlı, Şişman ve Yazıca. Ayrıca Karahüseyin ve Koldere köyleri de Herdi aşiretinin bir kolu olan Aluçlu aşiretindendir.

²⁴ Bunlar; Alangören, Altunuşağı, Bilaluşağı, Çiğdemlik, Deliktaş, Gemici, Hacıhüseyinler, Hacımehmet, Hacıuşağı, İmikuşağı, Karakaşlar, Kayabeyli, Koçyolu, Konacık, Konalga, Kuşsarayı, Paşakonağı, Söğütdere, Sultanuşağı, Suyatağı, Şituşağı, Yalındam, Yaylanlı, Yeniocak ve Yıldızlı adlı köylerdir.

Hacıhüseyinler ve Yaylanlı köy sakinleri sonradan Aluçlu aşiretine dahil olmuşlardır.

Parçikan aşiretinden olanlar ise daha ziyade Bulutlu Dağı ile Harabekayış Dağları ve çevresindeki köy ve mezralara yerleşmişlerdir. Ayrıca, Malatya taraflarında kurulmuş bazı Parçikan köyleri de vardır. Fakat bu köyler, Elazığ'dakilerden farklı olarak, oymaklarının adlarıyla değil, doğrudan aşiretlerinin adıyla bilinmektedir. Baskil ilçesindeki 15 köy²⁵ yani köylerin takriben %15'i Parçikan Aşireti tarafından kurulmuştur.

Zeyve aşiretinden olanlar ise, daha ziyade, Baskil ilçesinin kuzeyine yerleşmişlerdir. Bu alan, doğuda Yürekli ve Hacımustafa köylerinden batıda Hüyük, Kumlutarla ve Emirhan köylerine kadar uzanmaktadır. Ayrıca, Zeyveliler'in bir kısmı da Elazığ'ın Merkez ve Keban ilçeleri ile Malatya ve Tunceli sınırları içerisinde kalan bazı yerlere yerleşmişlerdir. Buradaki Zeyve adı, Akdemir (Şeyhan) köyünde bulunan *Şeyh Musa Herdi Zâviyesi*'nden gelmektedir. Bir başka ifadeyle, bugün Baskil coğrafyasında Zeyveliler'in oturduğu bölgenin esas adı "Zâviye"dir ve "Zeyve" adı da bunun bozulmuş halidir²⁶. Dolayısıyla Zeyve bölgesi, Şeyh Musa Herdi Zâviyesi'nin etrafında teşekkül eden yerleşim alanlarından oluşmuştur. Burada adı geçen Şeyh Musa Herdi ise muhtemelen 13. yüzyılda bu coğrafyaya gelen ve Hz. Peygamberin neslinden olan bir seyyittir. Zeyveliler, bugün Baskil ilçesine bağlı 14 köyde sakindi²⁷.

Baskil yöresinde bazı yerleşmeleri bulunan İzolular ise daha ziyade Malatya yöresi aşiretidir. Çünkü Osmanlı idaresinin ilk zamanlarında aşiretin ismini taşıyan İzolu köyü Malatya Sancağı'nın *Kömri* nahiyesine bağlıydı²⁸. Bugün Baskil coğrafyasında İzolu aşireti mensuplarının oturduğu köyler ise sadece *Kadıköy* ve *Pınarlı*'dan ibarettir.

²⁵ Bunlar; Aladikme, Çavuşlu, Demirlibahçe, Düğüntepe, Eskiköy, Habibuşağı, Harabekayış, Karaali, Karagedik, Kutlugün, Meydancık, Sarıtaş, Şahaplı, Tatlıpayam ve Topaluşağı adlı köylerdir.

²⁶ Enver Çakar, "Baskil (Elazığ) Yöresi Zaviyeleri", *Vakıflar Dergisi*, 37, Ankara, 2012, s. 95.

²⁷ Baskil ilçesindeki Zeyve köyleri şunlardır: *Akdemir, Akuşağı, Beşbölük, Doğancık, Hacımustafa, İçlikaval, Karoğlu, Kızıluşağı, Aşağı Kuluşağı, Yukarı Kuluşağı, Resulkâhya, Şahindere, Tavşanuşağı, Yürekli*

²⁸ 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530) II, Ankara, 1997, s. 907

Direjan'a gelince; bunlar da genellikle Malatya taraflarında oturmaktadır. Baskil ilçesinde ise çok az sayıda Direjan yerleşmesi vardır. Bunların başında *Emirhan* adlı köy gelmektedir. Yine bu çevredeki *Fakırüşağı*, *Saluşağı* ve *Keçili* adlı mezraların da Direjan yerleşmeleri olduğu bilinmektedir.

Sonuç olarak, Baskil ilçesi kurulmadan önce bu coğrafyada bulunan köy ve mezralar çoğunlukla Harput'a bağlıydı. Yani Harput'un kırsalını oluşturuyordu. Burada yaşayan insanlar ise aşiretleriyle tanınıyorlardı. Fakat zamanla, özellikle de Cumhuriyet döneminde, çeşitli nedenlerden dolayı aşiret yapısı bozulmuş, yeni nesiller tarafından unutulmuş ve bugün aşiret yapısından geriye hemen hemen hiçbir şey kalmamıştır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

1.1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Münferit Belgeler: Meclis-i Vâlâ (MVL) no: 31/40, 77/2; Sadaret Mektûbî Kalemi (A.MKT), no: 211/96; Sadaret Amedî Kalemi (A.AMD), no: 7/62; Sadâret Mektûbî Meclis-i Vâlâ Kalemi (A.MKT.MVL), no: 14/58; İrâde Meclis-i Vâlâ (İ.MVL), no: 139/3857

Nüfus Defterleri: D.CRD, no: 40721, NFSD, no: 2675

1.2. Harput Şer'îyye Sicilleri No: 388, 38244-I, 38244-IV

1.3. Salnameler: Hicrî 1312 Tarihli Ma'mûratü'l-aziz Vilâyet Salnamesi.

1.4. Yayımlanmış Olan Arşiv Belgeleri

387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530) II, Ankara, 1997.

2. Araştırma ve İncelemeler

AKSİN, Ahmet, *19. Yüzyılda Harput*, Elazığ, 1999.

AŞAN, Muhammet Beşir, *Elazığ, Tunceli ve Bingöl İllerinde Türk İskân İzleri (XI-XIII. Yüzyıllar)*, Ankara, 1992.

ÇAKAR, Enver, "Baskil (Elazığ) Yöresi Zaviyeleri", *Vakıflar Dergisi*, 37, Ankara, 2012, s. 93-130.

ÇAKAR, Enver, *Elazığ Baskil Yöresi Aşiretleri*, Ankara, 2012.

HALAÇOĞLU, Yusuf, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, I, Ankara, 2009.

ORHONLU, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı*, İstanbul, 1987.

TÜRKAY, Cevdet, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemâatlar*, İstanbul, 1979

ÜNAL, M. Ali, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, Ankara, 1989.